Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 19ης Σεπτεμβρίου 2024*

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διαδικασίες αφερεγγυότητας – Κανονισμός (ΕΕ) 2015/848 – Άρθρο 3 – Διεθνής δικαιοδοσία – Κέντρο των κύριων συμφερόντων φυσικού προσώπου ασκούντος ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα – Έννοια του όρου "τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας" – Έννοια του όρου "εγκατάσταση" – Πρόεδρος του εποπτικού συμβουλίου ανώνυμης εταιρίας»

Στην υπόθεση C-501/23,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, Γερμανία) με απόφαση της 29ης Ιουνίου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Αυγούστου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

DL

κατά

Land Berlin,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους N. Piçarra, πρόεδρο τμήματος, K. Jürimäe (εισηγήτρια), πρόεδρο του τρίτου τμήματος, ασκούσα καθήκοντα δικαστή του ογδόου τμήματος, και N. Jääskinen, δικαστή,

γενική εισαγγελέας: L. Medina

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο DL, εκπροσωπούμενος από τον T. Winter, Rechtsanwalt,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους C. Vollrath και W. Wils,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 2015/848 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας (ΕΕ 2015, L 141, σ. 19), σε συνδυασμό με το άρθρο 2, σημείο 10, του εν λόγω κανονισμού.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικής διαφοράς μεταξύ του DL και του Land Berlin (ομόσπονδου κράτους Βερολίνου, Γερμανία) σχετικά με διαδικασία αφερεγγυότητας την οποία κίνησε το δεύτερο κατά του DL.

Το νομικό πλαίσιο

3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 23, 24, 28, 37 και 38 του κανονισμού 2015/848 έχουν ως εξής:

«(23) Ο παρών κανονισμός προβλέπει ότι η κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας μπορεί να αρχίζει στο κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη. Η διαδικασία αυτή είναι γενικής εφαρμογής και αποσκοπεί στο να συμπεριλάβει όλα τα περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη. Προκειμένου να προστατευθούν τα διάφορα συμφέροντα, ο παρών κανονισμός επιτρέπει την έναρξη δευτερεύουσας διαδικασίας αφερεγγυότητας εκ παραλλήλου με τη διεξαγωγή της κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας. Η δευτερεύουσα διαδικασία αφερεγγυότητας μπορεί να αρχίσει στο κράτος μέλος όπου έχει εγκατάσταση ο οφειλέτης. Τα αποτελέσματα της δευτερεύουσας διαδικασίας αφερεγγυότητας περιορίζονται στα περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονται στο συγκεκριμένο κράτος μέλος. Η ύπαρξη υποχρεωτικών κανόνων συντονισμού με την κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας υπηρετεί την ενιαία αντιμετώπιση στην [Ευρωπαϊκή] Ένωση.

(24) Όταν έχει αρχίσει κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας κατά νομικού προσώπου ή εταιρίας σε κράτος μέλος διαφορετικό εκείνου της καταστατικής του έδρας, θα πρέπει να υπάρχει δυνατότητα έναρξης δευτερεύουσας διαδικασίας αφερεγγυότητας στο κράτος μέλος της καταστατικής έδρας, αν ο οφειλέτης ασκεί στο κράτος αυτό οικονομική δραστηριότητα στην οποία χρησιμοποιεί τον ανθρώπινο παράγοντα και περιουσιακά στοιχεία, δεδομένης της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

[…]

(28) Για να κριθεί εάν το κέντρο των κύριων συμφερόντων είναι επαληθεύσιμο από τρίτους, θα πρέπει να λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι πιστωτές και η αντίληψή τους όσον αφορά τον τόπο στον οποίο ασκεί τη διαχείριση των συμφερόντων του ο οφειλέτης. Αυτό ενδέχεται να απαιτεί, σε περίπτωση μεταβολής του κέντρου των κύριων συμφερόντων, την ενημέρωση των πιστωτών εν ευθέτω χρόνω σχετικά με τον νέο τόπο από τον οποίο ο οφειλέτης ασκεί τις δραστηριότητές του, για παράδειγμα με επισήμανση της μεταβολής της διεύθυνσης σε εμπορική αλληλογραφία ή με κοινοποίηση του νέου τόπου κατ' άλλο ενδεδειγμένο τρόπο.

[…]

(37) Πριν από την έναρξη της κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας, το δικαίωμα έναρξης διαδικασίας αφερεγγυότητας στο κράτος μέλος στο οποίο έχει εγκατάσταση ο οφειλέτης θα πρέπει να περιορίζεται στους τοπικούς πιστωτές και τις δημόσιες αρχές, ή στις περιπτώσεις που η νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο έχει το κέντρο των συμφερόντων του ο οφειλέτης δεν επιτρέπει την έναρξη κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας. Αιτία αυτού του περιορισμού είναι η έναρξη τοπικής διαδικασίας αφερεγγυότητας πριν από την κύρια διαδικασία να ζητείται μόνον, όταν είναι απολύτως αναγκαία.

(38) Μετά την έναρξη της κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας, ο παρών κανονισμός δεν περιορίζει το δικαίωμα να ζητηθεί η έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας στο κράτος μέλος στο οποίο έχει εγκατάσταση ο οφειλέτης. Ο διαχειριστής της κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας ή οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο νομιμοποιούμενο από την εθνική νομοθεσία του συγκεκριμένου κράτους μέλους, μπορεί να ζητήσει την έναρξη δευτερεύουσας διαδικασίας αφερεγγυότητας.»

4 Κατά το άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού ως «εγκατάσταση» ορίζεται κάθε «τόπος στον οποίο ο οφειλέτης ασκεί ή άσκησε, κατά το τρίμηνο πριν την υποβολή της αίτησης για την έναρξη κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας, μη προσωρινή οικονομική δραστηριότητα στην οποία χρησιμοποιεί τον ανθρώπινο παράγοντα και περιουσιακά στοιχεία».

5 Το άρθρο 3 του κανονισμού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία», ορίζει τα εξής:

«1. Αρμόδια για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας είναι τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη (“κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας”). Το “κέντρο των κύριων συμφερόντων” θα πρέπει να αντιστοιχεί στον τόπο όπου ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του και, συνεπώς, είναι τόπος επαληθεύσιμος από τους τρίτους.

Για τις εταιρίες και τα νομικά πρόσωπα τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι κέντρο των κύριων συμφερόντων είναι ο τόπος της καταστατικής έδρας. Το τεκμήριο αυτό ισχύει μόνο εφόσον η [καταστατική έδρα] δεν έχει μεταφερθεί σε άλλο κράτος μέλος εντός του τριμήνου που προηγείται της αίτησης για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας.

Για τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, ως κέντρο των κύριων συμφερόντων τεκμαίρεται ο τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας του προσώπου, μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Το τεκμήριο αυτό ισχύει μόνο εφόσον ο τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας του προσώπου δεν έχει μεταφερθεί σε άλλο κράτος μέλος εντός του τριμήνου που προηγείται της αίτησης για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας.

Για οποιοδήποτε άλλο φυσικό πρόσωπο […], ως κέντρο των κύριων συμφερόντων τεκμαίρεται ο τόπος της συνήθους διαμονής του προσώπου μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Το τεκμήριο αυτό ισχύει μόνο εφόσον η συνήθης διαμονή δεν έχει μεταφερθεί σε άλλο κράτος μέλος εντός του εξαμήνου που προηγείται της αίτησης για έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας.

2. Όταν το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη βρίσκεται σε κράτος μέλος, τα δικαστήρια άλλου κράτους μέλους είναι αρμόδια για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας,

κατ' αυτού, μόνον εάν έχει εκεί εγκατάσταση. Η διαδικασία αυτή παράγει αποτελέσματα μόνον έναντι των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη που βρίσκονται στο συγκεκριμένο κράτος μέλος.

3. Όταν έχει αρχίσει διαδικασία αφερεγγυότητας σύμφωνα με την παράγραφο 1, οποιαδήποτε διαδικασία αρχίσει στη συνέχεια σύμφωνα με την παράγραφο 2 αποτελεί δευτερεύουσα διαδικασία αφερεγγυότητας.

[…]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

6 Στις 18 Αυγούστου 2020 το ομόσπονδο κράτος Βερολίνου υπέβαλε ενώπιον του Amtsgericht Charlottenburg (ειρηνοδικείου Charlottenbourg, Γερμανία) αίτηση για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά του DL (στο εξής: οφειλέτης). Κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως, ο οφειλέτης είχε τόπους διαμονής στο Βερολίνο, στο Μονακό, στο Λος Άντζελες και στη Νήσο του Αγίου Βαρθολομαίου (Γαλλικές Αντίλλες). Ο οφειλέτης ήταν πρόεδρος του εποπτικού συμβουλίου της Landbell AG, ανώνυμης εταιρίας γερμανικού δικαίου με έδρα το Μάιντς (Γερμανία). Τα περιουσιακά στοιχεία του αποτελούνταν από τραπεζικό λογαριασμό καταθέσεων στο Μονακό και από συμμετοχές σε εταιρίες μονεγασκικού δικαίου, οι οποίες κατείχαν λογαριασμούς καταθέσεων, λογαριασμό κινητών αξιών και συμμετοχές σε εταιρίες στη Γερμανία.

7 Με διάταξη της 27ης Ιουλίου 2021, το Amtsgericht Charlottenburg (ειρηνοδικείο Charlottenbourg) απέρριψε την ανωτέρω αίτηση ως απαράδεκτη, με την αιτιολογία ότι το δικαστήριο στερούνταν διεθνούς δικαιοδοσίας και κατά τόπον αρμοδιότητας.

8 Στις 29 Ιουνίου 2022 το Landgericht Berlin (πρωτοδικείο Βερολίνου, Γερμανία), επιληφθέν ειδικού ενδίκου μέσου (sofortige Beschwerde) ασκηθέντος από το Finanzamt Wilmersdorf (δημόσια οικονομική υπηρεσία Wilmersdorf, Γερμανία) υπό την ιδιότητα του πιστωτή, εξαφάνισε την εν λόγω διάταξη και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του Amtsgericht Charlottenburg (ειρηνοδικείου Charlottenbourg) το οποίο είχε επιληφθεί αρχικώς της υποθέσεως. Συγκεκριμένα, το Landgericht Berlin (πρωτοδικείο Βερολίνου) έκρινε ότι το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη βρισκόταν στον τόπο όπου εκείνος ασκούσε την ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητά του ως πρόεδρος εποπτικού συμβουλίου.

9 Ειδικότερα, με τη διάταξη της 29ης Ιουνίου 2022, το Landgericht Berlin (πρωτοδικείο Βερολίνου) έκρινε ότι ο οφειλέτης, λόγω των καθηκόντων του προέδρου του εποπτικού συμβουλίου ανώνυμης εταιρίας γερμανικού δικαίου, ασκούσε «ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848. Ωστόσο, το εν λόγω δικαστήριο δεν εφάρμοσε το τεκμήριο το οποίο προβλέπει η συγκεκριμένη διάταξη και κατά το οποίο το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη είναι ο «τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας» του εν λόγω προσώπου, μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Κατ' αρχάς, μνημόνευσε την έννοια της «εγκαταστάσεως», την οποία ορίζει το άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού, και επισήμανε ότι, στο πλαίσιο της ανεξάρτητης επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητάς του, ο οφειλέτης δεν χρησιμοποιούσε ανθρώπινους πόρους ή περιουσιακά στοιχεία ούτε στη Γερμανία ούτε αλλού. Εν συνεχεία εφαρμόζοντας τον ορισμό του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού 2015/848, κατά τον οποίο το κέντρο των κύριων συμφερόντων του

οφειλέτη αντιστοιχεί στον «τόπο όπου ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του και, συνεπώς, είναι τόπος επαληθεύσιμος από τους τρίτους», αποφάνθηκε ότι τα γερμανικά δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία να κινήσουν τη διαδικασία αφερεγγυότητας.

10 Ο οφειλέτης, ο οποίος αμφισβητεί τη διεθνή δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων, άσκησε αναίρεση (Rechtsbeschwerde) ενώπιον του Bundesgerichtshof (Ανωτάτου Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, Γερμανία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου. Ο εν λόγω οφειλέτης ζητεί την αναίρεση της αποφάσεως την οποία εξέδωσε το Landgericht Berlin (πρωτοδικείο Βερολίνου) και την απόρριψη του ειδικού ενδίκου μέσου που είχε ασκήσει ο πιστωτής.

11 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η διεθνής δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων πρέπει να εξετασθεί με γνώμονα το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/848.

12 Συναφώς, επισημαίνει, πρώτον, ότι βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του ως άνω κανονισμού, διεθνή δικαιοδοσία για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας έχουν τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη. Κατά τη συγκεκριμένη διάταξη, το «κέντρο των κύριων συμφερόντων θα πρέπει να αντιστοιχεί στον τόπο όπου ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του και, συνεπώς, είναι τόπος επαληθεύσιμος από τους τρίτους». Στην ειδική περίπτωση κατά την οποία ο οφειλέτης είναι φυσικό πρόσωπο το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού προβλέπει μαχητό τεκμήριο ότι κέντρο των κύριων συμφερόντων του εν λόγω προσώπου είναι ο «τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητάς» του. Για οποιοδήποτε άλλο φυσικό πρόσωπο, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού, ως κέντρο των κύριων συμφερόντων τεκμαίρεται ο τόπος της συνήθους διαμονής του προσώπου μέχρις αποδείξεως του εναντίου.

13 Το αιτούν δικαστήριο, όπως και το Landgericht Berlin (πρωτοδικείο Βερολίνου), εκτιμά ότι, κατά τον χρόνο ενάρξεως της διαδικασίας αφερεγγυότητας, ο οφειλέτης ασκούσε «ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848.

14 Κατά το αιτούν δικαστήριο οι εν λόγω έννοιες πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης. Η ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα, αφενός, ότι το οικείο πρόσωπο ασκεί τις δραστηριότητές του ιδίω ονόματι, για ίδιο λογαριασμό και με δική του ευθύνη, καθώς και, αφετέρου, ότι φέρει τον οικονομικό κίνδυνο που είναι σύμφυτος με την άσκηση των εν λόγω δραστηριοτήτων. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το συγκεκριμένο πρόσωπο ενεργεί για ίδιο λογαριασμό και με δική του ευθύνη, καθορίζει ελεύθερα τους όρους παροχής της εργασίας του και εισπράττει τις αμοιβές που αποτελούν το εισόδημά του.

15 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι συγκεκριμένες προϋποθέσεις πληρούνται ως προς τον οφειλέτη, δεδομένου ότι ήταν πρόεδρος του εποπτικού συμβουλίου ανώνυμης εταιρίας γερμανικού δικαίου και ότι, κατά το εν λόγω δίκαιο, το εποπτικό συμβούλιο δεν τελεί υπό τις οδηγίες του διοικητικού συμβουλίου της ανώνυμης εταιρίας. Επιπλέον, κατά τις διαπιστώσεις του Landgericht Berlin (πρωτοδικείου Βερολίνου), ο οφειλέτης μπορεί να έχει αναλάβει κίνδυνο συνδεόμενο με την αμοιβή.

16 Δεύτερον, βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848, για τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, ως κέντρο των κύριων συμφερόντων τεκμαίρεται ο τόπος της

κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας του προσώπου. Ως «εγκατάσταση», κατά το άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού, νοείται κάθε τόπος δραστηριότητας στον οποίο ο οφειλέτης ασκεί μη προσωρινή οικονομική δραστηριότητα για την οποία χρησιμοποιεί ανθρώπινους πόρους και περιουσιακά στοιχεία.

17 Λαμβανομένης υπόψη της διαπιστώσεως του Landgericht Berlin (πρωτοδικείου Βερολίνου) ότι δεν πρέπει να τύχει εφαρμογής το τεκμήριο του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848 διότι ο οφειλέτης, στο πλαίσιο της ανεξάρτητης επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητάς του, δεν χρησιμοποιούσε ανθρώπινους πόρους ή περιουσιακά στοιχεία, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η απαίτηση αυτή είναι κρίσιμη για τον προσδιορισμό του τόπου της κύριας δραστηριότητας φυσικού προσώπου το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα.

18 Κατά το αιτούν δικαστήριο, αν έπρεπε να πληρούται η εν λόγω απαίτηση, θα έπρεπε να γίνει δεκτό ότι ο οφειλέτης δεν διαθέτει «εγκατάσταση», κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 10, του κανονισμού 2015/848. Σε τέτοια περίπτωση θα ετίθετο το ζήτημα αν ως τόπος ασκήσεως της ανεξάρτητης δραστηριότητας μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού, να τεκμαίρεται ο τόπος του κέντρου των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη, μέχρις αποδείξεως του εναντίου.

19 Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο δεύτερο αυτό ζήτημα, ισχύει μαχητό τεκμήριο ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848, το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη βρίσκεται στη γερμανική επικράτεια.

20 Αντιθέτως, σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στα δύο ως άνω ζητήματα, θα ετίθετο το ζήτημα αν έχει εφαρμογή το τεκμήριο του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού και αν φυσικό πρόσωπο το οποίο δεν διαθέτει «εγκατάσταση», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού, για την άσκηση της ανεξάρτητης επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητάς του, καταλαμβάνεται από την έννοια του «οποιουδήποτε άλλου φυσικού προσώπου», κατά την πρώτη εκ των μνημονευομένων διατάξεων.

21 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει συναφώς ότι το Landgericht Berlin (πρωτοδικείο Βερολίνου) δεν έλαβε υπόψη το τεκμήριο του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848 και εφάρμοσε το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του κανονισμού. Εάν θεωρηθεί κρίσιμο το τεκμήριο του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού, θα πρέπει κατ' αρχάς να προσδιορισθεί ο τόπος συνήθους διαμονής του οφειλέτη κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας. Στη συνέχεια, θα πρέπει να εξετασθεί αν οι πραγματικές περιστάσεις οι οποίες πρέπει ακόμη να διαπιστωθούν καθιστούν δυνατή την ανατροπή του συγκεκριμένου τεκμηρίου. Η ερμηνεία αυτή θα είχε ως αποτέλεσμα την αναίρεση της διατάξεως του Landgericht Berlin (πρωτοδικείου Βερολίνου).

22 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesgerichtshof (Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού [2015/848], σε συνδυασμό με το άρθρο 2, σημείο 10, [του εν λόγω κανονισμού,] την έννοια ότι ο τόπος στον οποίο φυσικό πρόσωπο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα αποτελεί εγκατάσταση ακόμη και όταν για την ασκούμενη δραστηριότητα δεν απαιτείται η χρησιμοποίηση προσωπικού και περιουσιακών στοιχείων;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα, έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848 την έννοια ότι, όταν ένα φυσικό πρόσωπο που ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα δεν διαθέτει εγκατάσταση κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 10, του [εν λόγω] κανονισμού, τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι κέντρο των κύριων συμφερόντων του είναι ο τόπος άσκησης της ανεξάρτητης επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, έχει το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/848 την έννοια ότι, σε περίπτωση φυσικού προσώπου που ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα και δεν διατηρεί εγκατάσταση κατά την έννοια του άρθρου 2, σημείο 10, του εν λόγω κανονισμού, ως κέντρο των κύριων συμφερόντων του τεκμαίρεται, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ο τόπος της συνήθους διαμονής του;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

23 Με τις γραπτές παρατηρήσεις του, ο οφειλέτης αμφισβητεί την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου ότι, κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως ενάρξεως της διαδικασίας αφερεγγυότητας, ο ίδιος ασκούσε «ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 2015/848. Κατά τον οφειλέτη, η δραστηριότητα την οποία ασκεί, ως πρόεδρος του εποπτικού συμβουλίου, και η οποία άλλωστε, κατ' αυτόν, είναι παρεπόμενη, δεν εμπίπτει στη συγκεκριμένη έννοια, λαμβανομένων υπόψη των όρων ασκήσεως της εν λόγω δραστηριότητας.

24 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλονται από το εθνικό δικαστήριο, εντός του νομοθετικού και πραγματικού πλαισίου το οποίο αυτό προσδιορίζει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, τεκμαίρονται λυσιτελή. Το Δικαστήριο μπορεί να μην αποφανθεί επί αιτήσεως εθνικού δικαστηρίου μόνον όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία τα οποία είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα (απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2016, Breitsamer und Ulrich, C-113/15, EU:C:2016:718, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

25 Το εν λόγω τεκμήριο λυσιτέλειας δεν μπορεί να ανατραπεί απλώς και μόνον επειδή ένας εκ των διαδίκων της κύριας δίκης αμφισβητεί ορισμένα πραγματικά περιστατικά, ο έλεγχος της ακρίβειας των οποίων δεν απόκειται στο Δικαστήριο και από τα οποία εξαρτάται ο προσδιορισμός του αντικειμένου της διαφοράς (απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2016, Breitsamer und Ulrich, C-113/15, EU:C:2016:718, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

26 Εν προκειμένω, όπως μνημονεύθηκε στη σκέψη 13 της παρούσας αποφάσεως, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ρητώς ότι δεν έθετε υπό αμφισβήτηση τη διαπίστωση του Landgericht Berlin (πρωτοδικείου Βερολίνου) ότι, κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας, ο οφειλέτης ασκούσε «ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848. Από το σκεπτικό της αποφάσεως περί παραπομπής προκύπτει ότι, με τα προδικαστικά ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το τεκμήριο που μνημονεύεται στη συγκεκριμένη διάταξη μπορεί να τύχει εφαρμογής στην περίπτωση του εν λόγω οφειλέτη, μολονότι η δραστηριότητά του, χαρακτηρισθείσα ανωτέρω ως «ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα», ουδόλως απαιτεί τη χρήση ανθρώπινων πόρων ή περιουσιακών στοιχείων, είτε εντός της γερμανικής επικράτειας είτε αλλού.

27 Υπό τις συνθήκες αυτές, στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί απάντηση βάσει της παραδοχής στην οποία στηρίζεται το αιτούν δικαστήριο, συγκεκριμένα δε ότι, κατά τον χρόνο υποβολής της αιτήσεως για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας, ο οφειλέτης ασκούσε «ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα», κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848. Η συγκεκριμένη παραδοχή εμπίπτει στο πραγματικό πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης, του οποίου η διακρίβωση δεν απόκειται στο Δικαστήριο.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

28 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν, κατ' ορθήν ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848, η έννοια του «τόπου της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας» φυσικού προσώπου το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, κατά την εν λόγω διάταξη, αντιστοιχεί στην έννοια της «εγκαταστάσεως» η οποία ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού.

29 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848, τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη έχουν διεθνή δικαιοδοσία για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας, η οποία στον εν λόγω κανονισμό χαρακτηρίζεται ως «κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας». Το κέντρο των κύριων συμφερόντων αντιστοιχεί στον τόπο όπου ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του και ο οποίος, συνεπώς, είναι τόπος επαληθεύσιμος από τους τρίτους.

30 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του ως άνω κανονισμού προβλέπει ότι, για τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, ως κέντρο των κύριων συμφερόντων τεκμαίρεται ο τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας του προσώπου, μέχρις αποδείξεως του εναντίου.

31 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο ερμηνεύει την έννοια του «τόπου της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας», κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848, υπό το πρίσμα της έννοια της «εγκαταστάσεως», η οποία ορίζεται στο

άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού. Διερωτάται αν, λαμβανομένου υπόψη του εν λόγω ορισμού, ο τόπος αυτός αποτελεί επίσης «εγκατάσταση», ελλείψει της χρήσεως ανθρώπινων πόρων και περιουσιακών στοιχείων.

32 Διαπιστώνεται συναφώς ότι, στην απόδοση του κανονισμού 2015/848 στη γερμανική γλώσσα, υφίσταται γλωσσική συγγένεια μεταξύ των όρων «εγκατάσταση» (Niederlassung) και «τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας» (Hauptniederlassung).

33 Ωστόσο, όπως υποστηρίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις παρατηρήσεις της, η ως άνω γλωσσική συγγένεια δεν υφίσταται στις λοιπές γλωσσικές αποδόσεις του κανονισμού, στις οποίες χρησιμοποιούνται όροι με διαφορετικό σημασιολογικό περιεχόμενο, όπως, μεταξύ άλλων, στην απόδοση του κειμένου στην αγγλική (establishment και principal place of business), στην ισπανική (establecimiento και centro principal de actividad), στη γαλλική (établissement και lieu d'activité principal), στην ιταλική (dipendenza και sede principale di attività), στην πολωνική (oddział και główne miejsce wykonywania tej działalności) ή ακόμη στη σουηδική γλώσσα (driftställe και huvudsakligt verksamhetsställe).

34 Συνεπώς, κατά πάγια νομολογία, η ανάγκη ομοιόμορφης ερμηνείας μιας διατάξεως του δικαίου της Ένωσης επιτάσσει, σε περίπτωση αποκλίσεως μεταξύ των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεών της, να ερμηνεύεται η οικεία διάταξη σε συνάρτηση με το πλαίσιο και τον σκοπό της ρυθμίσεως της οποίας αποτελεί στοιχείο (απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2020, TMD Friction και TMD Friction EsCo, C-674/18 και C-675/18, EU:C:2020:682, σκέψη 89 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

35 Όσον αφορά, κατά πρώτον, το πλαίσιο της ρυθμίσεως, διαπιστώνεται ότι η έννοια της «εγκαταστάσεως», κατά το άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού 2015/848, μνημονεύεται στο άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού, με το οποίο καθορίζεται το κριτήριο διεθνούς δικαιοδοσίας για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας σε κράτος μέλος διαφορετικό εκείνου στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού.

36 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του ως άνω κανονισμού, όταν το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη βρίσκεται σε κράτος μέλος, τα δικαστήρια άλλου κράτους μέλους έχουν διεθνή δικαιοδοσία για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά του συγκεκριμένου προσώπου μόνον εάν αυτό έχει εγκατάσταση εντός του εν λόγω άλλου κράτους μέλους.

37 Επιπλέον, από το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 2015/848 προκύπτει ότι, σε περίπτωση κατά την οποία έχει κινηθεί διαδικασία αφερεγγυότητας κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 1 του εν λόγω άρθρου, οποιαδήποτε διαδικασία κινηθεί μεταγενέστερα κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου αποτελεί δευτερεύουσα διαδικασία αφερεγγυότητας.

38 Ο νομοθέτης της Ένωσης επέλεξε, επομένως, να προβεί σε σαφή διάκριση μεταξύ, αφενός, της κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/848, και, αφετέρου, της δευτερεύουσας διαδικασίας αφερεγγυότητας, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού. Όπως, όμως, προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 23, 24, 37 και 38 του κανονισμού, η εντός κράτους μέλους ύπαρξη «εγκαταστάσεως», όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού, αποτελεί το καθοριστικής σημασίας κριτήριο μόνον όσον αφορά την έναρξη δευτερεύουσας διαδικασίας αφερεγγυότητας στο συγκεκριμένο κράτος μέλος. Κατά συνέπεια, η εν λόγω έννοια δεν είναι κρίσιμη στο πλαίσιο του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού.

39 Η ερμηνεία αυτή είναι, κατά δεύτερον, σύμφωνη με τον σκοπό του κανονισμού 2015/848, ο οποίος συνίσταται στην κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου και στη διασφάλιση της προβλεψιμότητας του καθορισμού, διά της χρήσεως αντικειμενικών κριτηρίων. του έχοντος διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίου (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, σκέψη 20).

40 Ο ως άνω σκοπός θα υπονομευόταν, όμως, σε περίπτωση κατά την οποία η έννοια του «τόπου της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας», κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848, θα αντιστοιχούσε σε εκείνην της «εγκαταστάσεως», κατά το άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού, κάτι το οποίο θα προκαλούσε σύγχυση μεταξύ των εφαρμοστέων κριτηρίων για την έναρξη κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας, αφενός, και δευτερεύουσας, αφετέρου.

41 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατ' ορθήν ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848, η έννοια του «τόπου της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας» φυσικού προσώπου το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, κατά την εν λόγω διάταξη, δεν αντιστοιχεί στην έννοια της «εγκαταστάσεως» η οποία ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

42 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848 έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση φυσικού προσώπου το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, μπορεί να τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι το κέντρο των κύριων συμφερόντων του εν λόγω προσώπου βρίσκεται στον τόπο της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητάς του, μολονότι η συγκεκριμένη δραστηριότητα ουδόλως απαιτεί τη χρήση ανθρώπινων πόρων ή περιουσιακού στοιχείου.

43 Όπως προκύπτει από το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848, το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη αποτελεί το γενικό συνδετικό στοιχείο για τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας όσον αφορά την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας. Στην ειδική περίπτωση κατά την οποία ο οφειλέτης είναι φυσικό πρόσωπο το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού προβλέπει μαχητό τεκμήριο ότι κέντρο των κύριων συμφερόντων του προσώπου αυτού είναι ο τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητάς του.

44 Κατά πρώτον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το «κέντρο των κύριων συμφερόντων», κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/848, πρέπει να προσδιορίζεται κατόπιν σφαιρικής εκτιμήσεως του συνόλου των αντικειμενικών και επαληθεύσιμων από τρίτους, ιδίως δε από τους πιστωτές, κριτηρίων, βάσει των οποίων είναι δυνατός ο προσδιορισμός του τόπου στον οποίο πράγματι ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, σκέψη 22).

45 Από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848 προκύπτει, αφενός, ότι τα προεκτεθέντα ισχύουν αδιακρίτως για κάθε οφειλέτη, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για εταιρίες, νομικά ή φυσικά πρόσωπα, και, αφετέρου, ότι ο νομοθέτης της Ένωσης, χρησιμοποιώντας στην εν λόγω διάταξη τον όρο «συμφέροντα», είχε την πρόθεση να συμπεριλάβει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες εν γένει.

46 Ως εκ τούτου, πρώτον, το ως άνω γενικό συνδετικό κριτήριο για τον καθορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας όσον αφορά την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας καθώς και η στηριζόμενη σε αντικειμενικά και επαληθεύσιμα από τρίτους κριτήρια προσέγγιση η οποία πρέπει να υιοθετηθεί για την εφαρμογή του ισχύουν και για τα φυσικά πρόσωπα τα οποία ασκούν ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, σκέψη 23). Δεύτερον, ως προς την έννοια των «συμφερόντων» κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/848, τα κριτήρια που καθιστούν δυνατό τον προσδιορισμό του κέντρου των κύριων συμφερόντων ενός φυσικού προσώπου είναι παρόμοια, ανεξαρτήτως αν το εν λόγω πρόσωπο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, καθόσον τα κριτήρια αυτά σχετίζονται με την οικονομική δραστηριότητα της τελευταίας αυτής κατηγορίας προσώπων.

47 Όσον αφορά, όμως, φυσικό πρόσωπο που δεν ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι τα κρίσιμα κριτήρια για τον προσδιορισμό του κέντρου των κύριων συμφερόντων τέτοιου προσώπου είναι εκείνα που σχετίζονται με την οικονομική κατάστασή του, κάτι που αντιστοιχεί στον τόπο όπου το πρόσωπο αυτό διοικεί τα οικονομικά συμφέροντά του και όπου αποκτάται και δαπανάται το μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων του ή, ακόμη, στον τόπο όπου βρίσκεται το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιακών στοιχείων του (βλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, σκέψη 24).

48 Κατά δεύτερον, όσον αφορά το μαχητό τεκμήριο του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848, από το ίδιο το γράμμα της συγκεκριμένης διατάξεως, ερμηνευόμενης υπό το πρίσμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού, προκύπτει ότι φυσικό πρόσωπο που ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι διοικεί συνήθως τα συμφέροντά του στον τόπο της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητάς του, δεδομένου ότι είναι ιδιαιτέρως πιθανό ο συγκεκριμένος τόπος να αντιστοιχεί στο κέντρο των κύριων συμφερόντων του. Ως εκ τούτου, καθόσον δεν έχει ανατραπεί το εν λόγω τεκμήριο, τα δικαστήρια του κράτους μέλους εντός του οποίου βρίσκεται ο τόπος αυτός δραστηριότητας έχουν διεθνή δικαιοδοσία για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας κατά του συγκεκριμένου προσώπου.

49 Συναφώς, απλώς και μόνον το ότι η άσκηση της ανεξάρτητης επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας του ενδιαφερομένου ουδόλως απαιτεί τη χρήση περιουσιακού στοιχείου ή ανθρώπινων πόρων δεν αρκεί, αφ’ εαυτού, για να ανατραπεί το ως άνω τεκμήριο.

50 Πράγματι, μολονότι ο προσδιορισμός του τόπου όπου βρίσκονται τα περιουσιακά στοιχεία ή οι ενδεχόμενοι ανθρώπινοι πόροι που χρησιμοποιούνται για την άσκηση της ανεξάρτητης επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας του ενδιαφερομένου αποτελούν αντικειμενικά και επαληθεύσιμα από τρίτους κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό του τόπου στον οποίο ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του, εντούτοις το τεκμήριο που μνημονεύεται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας αποφάσεως μπορεί να ανατραπεί μόνον κατόπιν σφαιρικής εκτιμήσεως ενός συνόλου αντικειμενικών και επαληθεύσιμων από τρίτους κριτηρίων (βλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, σκέψη 28).

51 Επιπλέον, το ως άνω τεκμήριο θα καθίστατο άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας εάν ερμηνευόταν υπό την έννοια ότι επιτάσσει την ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων ή προσωπικού στον τόπο της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας του ενδιαφερομένου. Πράγματι, όπως επισήμανε, κατ’ ουσίαν, η Επιτροπή, στις παρατηρήσεις της, η ανεξάρτητη επιχειρηματική ή

επαγγελματική δραστηριότητα μπορεί, ως εκ της φύσεώς της, να ασκείται χωρίς περιουσιακά στοιχεία ή ανθρώπινους πόρους, οπότε μια τέτοια απαίτηση θα απέκλειε από το πεδίο εφαρμογής του συγκεκριμένου τεκμηρίου σημαντικό αριθμό προσώπων τα οποία ασκούν τέτοια δραστηριότητα.

52 Εν προκειμένω, από τα στοιχεία που διαβίβασε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι το Landgericht Berlin (πρωτοδικείο Βερολίνου) είχε διαπιστώσει ότι ο οφειλέτης, στο πλαίσιο της ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας που ασκούσε, ως πρόεδρος του εποπτικού συμβουλίου γερμανικής ανώνυμης εταιρίας, δεν χρησιμοποιούσε προσωπικό ή περιουσιακά στοιχεία, ούτε εντός της γερμανικής επικράτειας ούτε αλλού.

53 Μολονότι η ύπαρξη ανθρώπινων πόρων ή περιουσιακών στοιχείων δεν έχει καθοριστική σημασία για τον προσδιορισμό του τόπου των κύριων συμφερόντων ενός προσώπου, απόκειται πάντως στο έχον διεθνή δικαιοδοσία δικαστήριο να προσδιορίσει, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που υπομνήσθηκαν στη σκέψη 47 της παρούσας αποφάσεως, τον τόπο που αποτελεί το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη, εκτιμώντας το σύνολο των αντικειμενικών και επαληθεύσιμων από τρίτους στοιχείων που σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση του οφειλέτη, όπως είναι μεταξύ άλλων τα στοιχεία τα οποία καθιστούν δυνατό τον προσδιορισμό του τόπου όπου το εν λόγω πρόσωπο διοικεί τα οικονομικά συμφέροντά του και όπου αποκτάται και δαπανάται το μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων του.

54 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848 έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση φυσικού προσώπου το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι το κέντρο των κύριων συμφερόντων του εν λόγω προσώπου βρίσκεται στον τόπο της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητάς του, ακόμη και αν η συγκεκριμένη δραστηριότητα ουδόλως απαιτεί τη χρήση ανθρώπινων πόρων ή περιουσιακού στοιχείου.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

55 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο.

Επί των δικαστικών εξόδων

56 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Κατ' ορθήν ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΕ) 2015/848 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας,

η έννοια του «τόπου της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας» φυσικού προσώπου το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, κατά την

εν λόγω διάταξη, δεν αντιστοιχεί στην έννοια της «εγκαταστάσεως» η οποία ορίζεται στο άρθρο 2, σημείο 10, του κανονισμού.

2) Το άρθρο 3, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848

έχει την έννοια ότι:

σε περίπτωση φυσικού προσώπου το οποίο ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι το κέντρο των κύριων συμφερόντων του εν λόγω προσώπου βρίσκεται στον τόπο της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητάς του, ακόμη και αν η συγκεκριμένη δραστηριότητα ουδόλως απαιτεί τη χρήση ανθρώπινων πόρων ή περιουσιακού στοιχείου.

(υπογραφές)